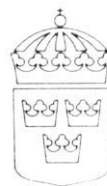

Motion till riksdagen

1985/86:Ub837

Per Unckel m. fl. (m)

Humanioras ställning

Mot.
1985/86
Ub837–840

Varje samhälle som vill göra anspråk på att vara ett kultursamhälle måste vårda och stödja den humanistiska bildningen. Om inte detta sker förläckas människors tillvaro. Kunskap om och inlevelse i historia och kulturarv medverkar till personlig tillfredsställelse.

Det svenska samhället har på flera plan och under lång tid försummat att ge humaniora i dess vidaste bemärkelse det utrymme som är nödvändigt. Den humanistiska forskningen och utbildningen har blivit styvmoderligt behandlade både vid universiteten och i ungdomsskolan. Bristerna i skolan är särskilt allvarliga. Får inte eleverna tidigt en grundläggande förståelse för humanioras betydelse går snart nog den breda basen för kultursamhället förlorat.

”Det allvarligaste hotet mot humanismens framtid i Sverige kommer kanske från dagens skolpolitik”, framhåller Jean-François Battail, professor vid universitetet i Uppsala och med lång erfarenhet av svensk lärarutbildning och lärarfortbildning (Tvärsnitt 1985/3). Inom ungdomsskolan har de humanistiska ämnenas betydelse reducerats i kursplanerna. Det gäller såväl religionskunskap som historia. Geografi utgör inte längre ens ett självständigt ämne. Ämnet svenska har utvecklats till ett egendomligt lapptäcke, där alla möjliga moment ingår, men där tillräcklig tid saknas för det väsentligaste – behandling av det svenska språket och litteraturkunskap. Filosofiämnets betydelse i gymnasieskolan har ifrågasatts under senare tid. Risker är stor för att ämnet helt försvinner. Kunskaper i latin och grekiska blir alltmer sällsynta. Den klassiska bildningen riskerar att snart vara praktiskt taget utdöd i Sverige. Möjligen kommer den att leva ett förtvinat liv på några små isolerade öar vid ett par av våra universitet. Men hur skall antiken och medeltiden kunna studeras av människor, som saknar t. o. m. elementära historiska kunskaper? Hela vårt kulturarv hotas.

I samma negativa riktning har de senaste tio årens förändringar inom den högre utbildningen och forskningen verkat. I synnerhet den yrkesbaserade linjeindelningen, som introducerades genom 1977 års s. k. högskoleform, har blivit ett allvarligt hot mot flera viktiga humanistiska ämnen vid universitetet.

Linjeindelningen utarmar framför allt de ämnen som inte har en omedelbar anknytning till vad som anses vara arbetsmarknadens krav. En snabb åderlåtning av de humanistiska ämnenas utvecklingsmöjligheter har kunnat iakttas, inte minst de senaste åren. De ekonomiska resurserna har genom linjernas krav styrts till andra ämnen. Vissa samhällsvetenskapliga ämnen

befinner sig i samma situation. Nedrustningen på lärarutbildningens område, som riksdagen påskyndade genom beslutet om en ny lärarutbildning förra året, kan väntas ytterligare förstärka de negativa effekterna för humanioras vidkommande.

I en nyligen utgiven UHÄ-rapport, Humanisternas pengar – resursläget vid de humanistiska fakulteterna av Bengt Streijffert (UHÄ-rapport 1986:2), bestyrks ytterligare de tendenser som vi redovisat. Humanisterna har missgynnats av det nya anslagssystemet, konstaterar utredaren. De saknar ett "eget" grundutbildningsanslag, vilket får negativa konsekvenser för petitaarbetet. "Uppsplittringen", säger Streijffert, "av en tidigare väl sammanhållen värld i ett antal anslag med ändamål man inte helt kan identifiera sig med har lett till en känsla hos humanisterna att man inte längre behärskar 'sina' anslag som före 1977/78 eller som tekniker eller medicinare gör nu. Man kan inte heller helt identifiera sig med ändamålen för anslagen vilket allt lett till en viss frustration inför systemet och åsikten att allt blir sämre och sämre och att byråkratin tar över." (s. 54).

I rapporten konstaterades också, att grundutbildningsanslagens utveckling – och då särskilt LIE-anslagets – har varit negativ. "Resursnivån", heter det, "på verksamheter finansierade av LIE-anslaget är vid flera av universiteten avsevärt lägre än inom motsvarande verksamheter finansierade av andra anslag. Utan subventioner från fakultetsanslag och sektorsanslag skulle de enstaka kurserna inte kunna finansieras" (s. 55). Anslagen till den humanistiska verksamheten har inte följt med i utvecklingstakten, sägs det vidare. Därmed har den tidigare balansen mellan anslag och verksamhet kommit att rubbas, vilket yttrar sig i minimala resurser till driften, mycket litet utrymme för innovationer samt låsning av tjänsterna.

För att förbättra situationen för den humanistiska verksamheten vid universiteten föreslår utredaren bl. a. en ny anslagskonstruktion, som skulle innebära att varje universitet får ett "humanistanslag", vari också LIE-anslaget skulle ingå. Han förutsätter därvid att LIE-anslaget räknas upp till en nivå motsvarande sektorsanslaget. Vi förutsätter att den av utbildningsdepartementet aviserade översynen av anslagssystemet också innefattar att man närmare penetrerar dessa problem och snarast lämnar förslag till riksdagen.

Regeringen bör däremot omedelbart kunna ta positivställning till ett annat förslag i nämnda UHÄ-rapport, som lyder: "Stärk banden mellan humaniora och ämneslärarutbildningarna. Ämneslärarutbildningarna är en förutsättning för vissa stora humanistiska ämnens fortlevnad. Skolan skapar också genom lektoraten en nödvändig arbetsmarknad för forskarutbildade humanister". (s. 57).

En ofta återkommande fråga gäller nyttan av humaniora. Det är som professor Tore Frängsmyr framhåller "inget fel att använda nytta i detta sammanhang, men det får inte enbart begränsa sig till ekonomisk nytta. Människan har nytta av kunskap, insikt och förståelse; det skapar förhoppningsvis klokare medborgare, kanske också lyckligare människor... Humaniora har ofta satts som motpol till naturvetenskap/teknik. Det är därför viktigt att slå fast", skriver Frängsmyr vidare. "att naturvetare-tekniker och humanister kompletterar varandra, att de har olika kompetens. Vi tjänar

inget på att dela upp kunskaperna i hierarkier. vi måste se deras olika fält som varandra kompletterande element i den stora kartläggning som ytterst utgörs av en världsbild: Gud, Naturen och Människan" (Tvärsnitt 1985/1).

Humanioras och den humanistiska verksamhetens negativa utveckling under senare tid svarar dessbättre inte mot något motsvarande negativt intresse hos människor. Tvärtom kan i takt med statsmakternas ökade kallsinnighet i stället noteras ett starkt ökande intresse i samhället för humanistiska ämnesområden.

Ett uttryck för detta var humanistdagarna vid Sveriges universitet och högskolor förra året. Dessa blev en stor framgång och samlade stora skaror av lärare, studenter och "vanliga" människor. Det finns anledning tro att dessa humanistdagar kom att fungera som ett slags katalysatorer för en djupare känsla hos många människor. Många känner oro för att det historiska perspektivet krymper. Människan – och inte minst den unga människan – vill veta något om hur och varför samhället ser ut som det gör. Hon vill veta varifrån och från vilken miljö hon kommer och vilka hennes betingelser är. Hon behöver hjälp att i ett historiskt perspektiv lära sig vem hon är och vad som har skapat hennes nuvarande tillvaro.

Det finns också ett stort behov av humanister för att främja den internationalisering, som statsmakterna och UHÅ så ofta och gärna talar om. Det behövs övergripande perspektiv för att hindra snäva synsätt, som tvingar in verkligheten i fällor och teoretiska konstruktioner, tolkade enbart ur svensk synvinkel och med högst tidsbundna observationer.

Vi föreslog redan förra året att ett samlat program skulle utarbetas för att förstärka den humanistiska utbildningen och forskningen på alla plan. Situationen har inte förbättrats, snarare tvärtom. Vi för därför på nytt fram våra krav. Det program som sålunda bör utarbetas bör bl. a. ta upp följande frågor:

- *Historieämnets* ställning i grundskolan och gymnasieskolan
- *Litteraturstudiernas och språkens* plats och omfattning i grundskolan och gymnasieskolan
- Effekterna för de humanistiska ämnenas utvecklingsmöjligheter av universitetsutbildningens *linjeindelning*
- De *klassiska* språkens ställning och åtgärder för att bevara och vidareutveckla den *klassiska bildningen*
- Den *humanistiska forskningens* arbetsvillkor, vari inbegrips en förstärkning av bibliotekens resurser.

Det föreslagna programmet bör utarbetas skyndsamt. Förslag bör föreläggas riksdagen under nästa riksmöte.

Riksdagen bör emellertid redan nu fatta beslut om dels en förstärkning av det humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsrådets resurser, vilket vi föreslår i vår budgetmotion (1985/86:Ub838), dels hos regeringen begära åtgärder för att stärka banden mellan humaniora och ämneslärarutbildningen.

Hemställan

Mot. 1985/86

Ub837

Med hänvisning till vad som ovan sagts hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär ett program för förstärkning av humanioras ställning,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att stärka sambandet mellan humaniora och ämneslärarutbildningen.

Stockholm den 27 januari 1986

Per Unckel (m)

Birgitta Rydle (m)

Birger Hagård (m)

Hans Dau (m)

Göran Allmér (m)

Anders G Högmark (m)

Rune Rydén (m)